

Pozni narcis na septembrskem popoldanskem sprehodu na Pelješcu

Marko Dolinar

Narcise poznamo v Sloveniji kot znanilke pomladi, vsaj po dolinah. Z gora pa verjetno vsi poznamo pobočja Golice, porasla z gorskimi narcisami (*Narcissus poeticus* subsp. *radiiflorus*), imenovanimi tudi bedenice ali ključavnice. Zato je bilo pravo presenečenje, ko sem septembra letos na sprehodu ob najbolj zahodno ležečem zalivu polotoka Pelješca naletel na drobne cvetove, ki so bili povsem podobni narcisam. Rasle so prav ob asfaltirani cesti med deli naselja Lovište, pod drevesi in visokimi grmi, nekaj celo tik ob skalah na morski obali.

Ko sem poskusil ugotoviti, ali je v Dalmaciji znano nahajališče kakšne narcise, ki v Sloveniji ne raste, sem kmalu našel podatek o novem nahajališču poznega narcisa (*Narcissus serotinus*) v zalivu Mirce na Pelješcu – in kakšnih dvesto metrov pred tem zalivom sem ga videl tudi jaz. O svoji najdbi, 23. septembra leta 1998, je poročal prof. Zdravko Devetak v znanstvenem časopisu *Natura Croatica*, ki ga izdaja Hrvaški prirodoslovni muzej (Devetak, 2000).

Prof. dr. Zdravko Devetak (1920–2007) je predaval na Kmetijsko-živilski fakulte-

Pozni narcis (Narcissus serotinus) po septembrskem deževju (Pelješac, 23. septembra 2017).

Foto: Marko Dolinar.

ti sarajevske univerze in se veliko ukvarjal z zdravilnimi zelišči. Rojen je bil v Sinju, v hrvaškem zaledju Dalmacije, nato pa je študiral v Zagrebu. Še kot absolvent je pomembno prispeval k razvoju fizikalno-kemijskih analiz sredozemskih rastlin na dubrovniški Postaji za južne kulture (Marić in sod., 2015). Tudi doktorat je opravil s področja kemijske analize sivke (*Lavandula vera*, zdaj *L. angustifolia*) in do upokojitve leta 1983 predaval kemijo (Jurić, 1993). Tudi po upokojitvi je pisal predvsem o zdravilnih rastlinah.

S tem bi bilo mojega zapisa lahko hitro konec, a iz omenjenega članka prof. Devetaka je bilo mogoče sestaviti zanimivo zgodbo. Čeprav vsaj zdaj raste pozni narcis prav ob cesti, ga tam do leta 1998 ni opazil še noben naravoslovec. Pravzaprav pred dvajsetimi leti sploh ni bilo jasno, ali pozni narcis na Hrvaškem sploh še raste. Verjetno edini verodostojni opis nahajališč na ozemlju Hrvaške je bil iz leta 1861, vsi kasnejši viri pa so bili splošni in so temeljili na tem viru. Ta pa ni čisto klasičen - v smislu, da bi šlo za znanstveni članek -, pač pa gre za zapis s sestanka avstrijskega Cesarsko-kraljevega zoološko-botaničnega društva na Dunaju. Na srečo so vodili zelo natančen zapisnik, iz katerega je razvidno, da je na sestanku 7. avgusta društveni tajnik dr. Heinrich Reichardt navzočim predstavil dotlej na ozemlju Avstrijskega cesarstva še nepoznano vrsto, *Narcissus serotinus* (Kaiserlich-königliche zoologisch-botanische Gesellschaft in Wien, 1861). Rastlino je na Dunaj poslal član društva Eduard Bergner iz Zadra, njemu pa jo je poslal Josip Brčić (Josef Bercic) z otoka Ugljana. Tam naj bi bila ta vrsta precej pogosta, zacvetela pa naj bi po prvem septembrskem deževju. Poizvedbe na Dunaju so pokazale, da je to rastlino že leta 1857 med ekskurzijo v Dalmaciji na več mestih našel Franz Maly, cesarsko-kraljevi dvorni vrtnar, več primerkov pa je nato posadil v botaničnem vrtu v Schönbrunnu.

Josip Brčić (1830-1895) je bil zadarski lekarnar in prvi fotograf v Zadru (Seferović, 2009). Farmacijo je študiral v Padovi, kjer se je spoznal s fotografsko kemijo. Tudi njegov oče je bil lekarnar, poleg tega pa so imeli nekaj posesti na otoku Ugljanu, med drugim podeželski dvorec v Gornjem selu in verjetno manjšo vilo v kraju Preko. V letih 1855 in 1856 je učil prirodopis na zadarski gimnaziji, zato ni čudno, da so ga zanimale tudi rastline.

Sicer pozni narcis uspeva od Portugalske do Grčije, nam najbližje pa na Hrvaškem. Spletna *Flora Croatica* (<https://hirc.botanic.hr/fcd/>) še vedno navaja nahajališče na Ugljanu skupaj z ostalimi zgodovinskimi nahajališči, iz novejšega časa pa so znana še nekatera nahajališča v srednji in južni Dalmaciji, predvsem na otokih. Sicer pa si pozni narcis lahko ogledate tudi v ljubljanskem botaničnem vrtu.

Viri:

- Devetak, Z., 2000: *A new locality of the species *Narcissus serotinus* L. – autumn daffodil in Croatia. *Natura Croatica: Periodicum Musei Historiae Naturalis Croatici*, 9 (2): 157-162.*
- Jurić, Š., 1993: *Devetak, Zdravko. Hrvatski biografski leksikon. Dostopno na spletu: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=4683> (28.9.2017).*
- Marić, M., Družić, J., Desnica, S., Barnjak Vukas, M., 2015: *Sedamdeset godina stanice za južne kulture u Dubrovniku. V: Vrtiprah, V. (ur.): 2. zbornik Sveučilišta u Dubrovniku, 99-126.*
- Seferović, A., 2009: *Photographia Iadertina. Zagreb: Kapitol. Sestavek o Josipu Brčiću dostopen na spletu: http://zadaretro.info/fotografija/02_brcic/josip_brcic.htm (28. 9. 2017).*
- Verhandlungen der kaiserlich-königlichen zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien, letnik 1861, XI. zvezek; dostopno na spletu: <https://ia600207.us.archive.org/9/items/verbandlungender1161zool/verbandlungender1161zool.pdf> (28. 9. 2017), 76-77.*